Решение №415/07.07.2025 по дело №2117/2024

Върховният касационен съд на Република България, Второ гражданско отделение, в открито заседание на двадесети май през две хиляди двадесет и пета година в състав:

Председател: КАМЕЛИЯ МАРИНОВА

Членове: ЕМИЛИЯ ДОНКОВА

ДИАНА КОЛЕДЖИКОВА

при секретаря Даниела Танева, като разгледа докладваното от съдия Коледжикова гр. д. №2117 по описа за 2024 г., за да се произнесе, взе предвид следното:

Производството е по чл. 290 ГПК.

Образувано е по две касационни жалби с вх. №540 от 05.02.2024 г. и вх.№653 от 13.02.2024 г., подадени от името на насрещните спорещи страни, срещу различни части на решение №145/21.12.2023 г., постановено от Окръжен съд – Търговище по гр. д. №233/2023 г. по описа на този съд. С него след частична отмяна на решение №435/28.08.2023 г., постановено по гр. дело №218/23 година по описа на Районен съд – Търговище, е отхвърлен предявеният от Д. С. Д. срещу С. П. М. иск с правно основание чл. 23, ал. 1 СК да бъде признато в отношенията между страните, че Д. Д. е собственик на следните вещи, придобити изцяло с лични средства по време на брака на страните: лек автомобил, марка „ФОЛКСВАГЕН ПАСАТ“, с рег. №DL *, номер на рама*, цвят – бежов; товарен автомобил, марка „ПЕЖО БОКСЕР“, рег. №*, номер на рама *, цвят – бял; каравана, марка „Бърстнер Белканто Н. 2008“, с рег. №*, цвят – бял, номер на рама*, и е допусната делба на посочените вещи между Д. С. Д. и С. П. М. при равни квоти. Първоинстанционното решение е потвърдено в частта, с която по отношение на С. М. е признато за установено, че Д. Д. е собственик на апартамент №34, състоящ се от четири стаи и кухня, баня, сервизни помещения, входно антре и три балкона със застроена площ от 96.50 кв. м. с идентификатор №*****, находящ се в [населено място], като придобит изцяло с лични средства по време на брака на страните, и предявеният от С. М. иск за делба на имота и отхвърлен.

Касационната жалба на С. М. е срещу потвърдителната част на въззивното решение с оплакване за неговата неправилност, противоречие с материалния и процесуалния закон. Твърди се, че съдът се произнесъл по насрещен иск с правно основание чл. 23, ал. 1 СК, вместо по предявения отрицателен установителен иск по чл. 21, ал. 4 СК. Неправилно въззивният съд приел, че недвижимият имот е придобит с лични средства на Д. Д., спестени преди брака, и с лични средства от трудовата му дейност по време на брака. Навежда доводи, че по делото няма данни в придобиването на вещите да е вложено лично имущество на Д. Д. по смисъла на чл. 22 СК; неправилно била приета липса на принос на С. М. в придобиването.

Д. Д. е подал касационна жалба срещу частта от въззивното решение, с която след отмяна на първоинстанционното решение са отхвърлени исковете му за установяване правото му на изключителна собственост върху лек автомобил „ФОЛКСВАГЕН ПАСАТ“, товарен автомобил „ПЕЖО БОКСЕР“, каравана „Бърстнер Белканто Н. 2008“ като придобити с лични средства по време на брака, и е допусната делба на посочените вещи.

С определение от №718 от 14.02.2025 г. по настоящото дело е допуснато касационно обжалване на въззивното решение по жалбата на С. М. на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по материалноправния въпрос представляват ли средствата от трудова дейност, получени от единия съпруг по време на брака, негово лично имущество по смисъла на чл. 22 СК. Не е допуснато обжалване на решението по жалбата на Д. Д. срещу частта от въззивното решение, с което са отхвърлени исковете му за установяване изключителна негова собственост върху процесните автомобили и каравана и е допусната делба на същите.

Касационната жалба на С. М. съдържа оплакване за неправилност на въззивното решение, противоречие с материалния и процесуалния закон. Твърди се, че съдът се произнесъл по насрещен иск с правно основание чл. 23, ал. 1 СК, вместо по предявения отрицателен установителен иск по чл. 21, ал. 4 СК. Неправилно въззивният съд приел, че недвижимият имот е придобит с лични средства на Д. Д., спестени преди брака, и с лични средства от трудовата му дейност по време на брака. Навежда доводи, че по делото няма данни в придобиването на вещите да е вложено лично имущество на Д. Д. по смисъла на чл. 22 СК; неправилно била приета липса на принос на С. М. в придобиването.

Ответникът по касация изразява становище за неоснователност на жалбата в писмен отговор.

По поставения въпрос настоящият състав споделя възприетото в задължителната практиката на ВКС – Тълкувателно решение №2/20.01.2025 г. по тълк. д. №2/2022 г. на ОСГК на ВКС, в мотивите към което е прието, че доходите от трудово възнаграждение съставляват форма на материален принос по смисъла на чл. 21, ал. 2 СК, за които законът не признава трансформация на лично имущество по чл. 23 СК. Трансформацията на лично имущество по чл. 23 СК е приложима за личното имущество, посочено в чл. 22 СК – придобито преди брака по дарение, по наследство и при останалите хипотези, посочени в нормата. Не настъпва преобразуване на лично имущество, когато с паричен влог на единия съпруг, формиран по време на брака, се придобиват вещни права. В този случай намира приложение презумпцията на чл. 21, ал. 3 СК за съвместен принос. В същия смисъл е практиката по приложението на СК от 1968 г., изразена в ППВС №5/1972 г., ППВС №8/1980 г. – паричните влогове, набрани по време на брака, са лични на съпрузите, но купеното с тях е СИО. Критерият за преобразуване на лично имущество в закупения по време на брака имот е изцяло обективен – изследва се характерът на вложените при придобиването средства към момента на придобиване на вещното право.

За да се произнесе по касационната жалба, съставът на ВКС взе предвид следното:

Производството е делбено във фазата по допускане делба на имущество, придобито по време на брака между страните: един недвижим имот, автомобили и каравана, които ищцата е твърдяла, че са придобити по време на брака в резултат на съвместен принос и е поискала делбата на тези вещи. По отношение на недвижимия имот, лек автомобил, товарен автомобил и каравана ответникът предявил инцидентен иск за установяване, че посочените вещи са негово лично имущество, а С. М. няма принос в придобиването им. Твърдял е, че вещите са придобити с влагане на лични средства – спестявания от трудова дейност. Въззивният съд намерил за доказан този иск с правно основание чл. 23 СК само за недвижимия имот, поради което отхвърлил иска за делбата му. Делбата е допусната за автомобилите и караваната, за които инцидентният установителен иск е намерен за неоснователен. В тази част решението на въззивния съд е влязло в сила с оглед недопускането на касационно обжалване по жалбата на Д. Д..

Касационната инстанция разглежда жалбата на С. М. срещу частта от въззивното решение, с която е потвърдено решението на районния съд за установяване по отношение на М., че Д. Д. е собственик на апартамент в [населено място] на основание чл. 23, ал. 1 СК и е отхвърлен искът за делба на този имот.

Неоснователно е оплакването в касационната жалба за произнасяне от въззивния съд по непредявен иск. Предявеният от Д. инцидентен установителен иск е за признаване за установено, че вещите са негова лична собственост, тъй като са придобити с лични пари – доходи от трудова дейност. Първоинстанционният съд се е произнесъл по иск с правно основание чл. 23 СК, макар че в доклада по делото е приел правна квалификация чл. 21, ал. 4 СК. Както е посочено в мотивите към Тълкувателно решение №2/20.01.2025 г. по тълк. д. №2/2022 г. на ОСГК на ВКС, исковете по чл. 21, ал. 4 СК и по чл. 23 СК са различни – първият е отрицателен установителен иск за липса на принос във всичките му проявни форми по чл. 21, ал. 2 СК; вторият е положителен установителен иск за лично притежание на придобито по време на брака имущество поради влагане на лични средства в придобиването му. Двата иска могат да бъдат съединени за общо разглеждане в едно производство при условията на евентуалност (когато се твърди, че е налице пълна трансформация, а при отсъствието на такава – придобиване в лична собственост поради пълна липса на принос на другия съпруг) или кумулативност (когато се твърди наличие на трансформация на лично имущество за част от вещта, а за останалата част – придобиване в лична собственост поради пълната липса на принос на другия съпруг).

Районният съд е разгледал фактите, които са елемент от фактическия състав на нормата на чл. 23 СК

като е приел, че вещите са придобити с пари, лично имущество на Д. Д.. Във въззивната жалба С. М. е направила оплакване за произнасяне по непредявен иск, на което въззивният съд отговорил в решението си. Посочил е, че предявеният инцидентен установителен иск е за установяване на лично имущество с оглед произхода на вложените в придобиването му средства и е определил правната му квалификация по чл. 23 СК. Двете инстанции са разгледали предявения положителен установителен иск за право на собственост върху вещите поради влагането на лично имущество при придобиването им, поради което оплакването в касационната жалба за произнасяне по непредявен иск е неоснователно.

За да потвърди първоинстанционното решение, с което е признато за установено, че Д. Д. е собственик на процесния апартамент в [населено място], въззивният съд изложил, че имотът е закупен по време на брака, но с лични средства на Д. – получаваните от него суми за трудово възнаграждение. Само съпругът работел, имотът бил придобит в началото на брачния живот и към този момент съпругата не била допринесла за натрупването на средствата, с които имотът е закупен. Изводът на въззивния съд е неправилен, защото е в противоречие с материалния закон. По силата на чл. 21 – чл. 23 СК при избран законов режим на общност вещните права, придобити по време на брака в резултат на съвместен принос, принадлежат общо на двамата съпрузи, а лично имущество са вещните права, придобити преди брака, както и придобитите по време на брака по наследство и по дарение или с лично имущество. В цитираното при отговора на правния въпрос тълкувателно решение е изяснено, че само влагането на средства, получени от продажбата на лично имущество по чл. 22, ал. 1 СК, ще има за последица осъществена трансформация по чл. 23 СК, защото характерът на собствеността върху вещите е функция на средствата, чрез които са придобити.

В случая ищецът по инцидентния установителен иск е твърдял, че имотът е придобит с негови лични средства – спестявания от трудови доходи. За да представляват лично имущество по чл. 22, ал. 1 СК, с влагането на което придобитият имот е лична собственост на съпруга, сумите следва да са получени преди сключване на брака – в случая преди 23.08.2011 г. Видно от представените в превод извлечения от потребителската сметка на Д., към 15.09.2011 г. салдото по сметката е било 203206,80 норвежки крони, като в посочената сума се включва получената на 15.09.2011 г. заплата от 18232,63 крони. Тази заплата е получена след сключване на брака и не съставлява лично имущество, което може да се трансформира на основание чл. 23 СК. Следователно заплатата от месец септември 2011 г. следва да се извади от посоченото салдо, за да се установи сумата, която е била налична в сметката на Д. към 23.08.2011 г. Получената разлика е в размер 184974,17 норвежки крони. През м. януари 2012 г. Д. е превел от сметката си в норвежки крони по собствена сметка в Юробанк България общо 197000 норвежки крони с три отделни превода. Постъпилата сума в българската сметка е в общ размер 49511 лева. При това съотношение на двете валути сумата 184974,17 норвежки крони, за която настоящият състав приема, че е била натрупана преди брака, се равнява на 46488,61 лева. За тази сума следва да се приеме, че влагането ѝ в придобиването на имота е основание за трансформиране на лично имущество по смисъла на чл. 23 СК.

Недвижимият имот е придобит първоначално от майката на Д. Д. за сумата 50000 лева (44000 лева плюс 6000 лева за подобрения) по договор от 07.03.2012 г. като не се спори, че цената е заплатена с преведената Д. два дни по-рано на 05.03.2012 г. сума от 50000 лева. По-късно с договор от 07.08.2013 г. Ф. Д. продала на Д. Д. и С. М. – Д. имота за сумата 9900 лева. С. М. не е оспорила в отговора на исковата молба твърдението на Д., че той е предоставил на майка си Ф. Г. пари, за да купи имота за него и по-късно тя го е прехвърлила на двамата съпрузи. Изложените твърдения обосновават извод за договор за поръчка с косвено представителство по чл. 292, ал. 2 ЗЗД. По силата на чл. 292, ал. 2, изр. 2 ЗЗД, в отношенията между Д. Д. и Ф. Г. придобитите от последната права се смятат за права на доверителя Д.. Поради характера на семейната имуществена общност, съпругата има същото положение в отношенията с Ф. Г., както и доверителят Д.. По изложените съображения съдът приема, че придобиването на процесния недвижим имот е настъпило за Д. Д. и С. М. на 07.03.2012 г., а продажната цена е платената от Ф. Г. сума от 50000 лева. Тези изводи се потвърждават от сключването на 07.08.2013 г. на договора за продажба (отчетната сделка), с който Ф. Г. продава имота на Д. Д. и С. М., както и от показанията на свидетелите Ф. Г. и Г. Д..

Въз основа на така направения анализ настоящият състав приема, че е налице трансформация на лично имущество в придобиването на процесния апартамент за 46488,61 лева от обща цена 50000 лева, респ.

за 46488,61/50000 идеални части имотът представлява лична собственост на Д. Д.. Съпружеска имуществена общност е възникнала за 3511,39/50000 идеални части, от които всеки от двамата съпрузи получава поравно при прекратяването на брака. Следователно квотата на ищцата в съсобствеността на апартамента е 1755,70/50000 идеални части, а на ответника – 48244,30/50000 идеални части.

Обжалваното решение е частично неправилно. Тъй като не се налага извършването на нови съдопроизводствени действия, по аргумент от чл. 293, ал. 3 ГПК след отмяна на решението настоящият състав ВКС следва да се произнесе по съществото на спора.

Горните изводи налагат частична отмяна на решението по инцидентния установителен иск по чл. 23 СК и постановяване на ново за отхвърляне на този иск за разликата над 48244,30/50000 идеални части, респ. за отмяна на решението в частта, с която е отхвърлен искът за делба на процесния апартамент. Делбата следва да се допусне при квоти 3,51% (1755,70/50000 идеални части) за С. М. и 96,49% (48244,30/50000 идеални части) за Д. Д.. В частта, с която инцидентният установителен иск е уважен за разликата над 48244,30/50000 идеални части от апартамента, решението следва да се остави в сила.

С оглед изхода от спора, в полза на касаторката се дължат разноски за касационната инстанция в размер 45,63 лева; в полза на ответника по допуснатата до касация жалба се дължат разноски в размер 1929,80 лева.

Воден от изложеното, Върховният касационен съд, състав на Второ гражданско отделение

Р Е Ш И:

ОТМЕНЯ решение №145/21.12.2023 г. по гр. д. №233/2023 г. на Окръжен съд – Търговище в частта, с която е потвърдено решение №435/28.08.2023 г. по гр. дело №218/23 година по описа на Районен съд – Търговище за признаване за установено по отношение на С. М., че Д. Д. е собственик на апартамент №34, състоящ се от четири стаи и кухня, баня, сервизни помещения, входно антре и три балкона със застроена площ от 96.50 кв. м. с идентификатор №*****, находящ се в [населено място], за разликата над 48244,30/50000 идеални части (96,49%) от имота, и в частта, с която е отхвърлен предявеният от С. М. иск за делба на този имот, и вместо него постановява:

ОТХВЪРЛЯ предявения от Д. С. Д. срещу С. П. М. инцидентен установителен иск с правно основание чл. 23, ал. 1 СК за признаване за установено по отношение на С. М., че Д. Д. е собственик на апартамент №34, състоящ се от четири стаи и кухня, баня, сервизни помещения, входно антре и три балкона със застроена площ от 96.50 кв. м., с идентификатор №*****, находящ се в [населено място], за разликата над 48244,30/50000 идеални части (96,49%) от имота.

ДОПУСКА делба между С. П. М. и Д. С. Д. на апартамент №34, състоящ се от четири стаи и кухня, баня, сервизни помещения, входно антре и три балкона със застроена площ от 96.50 кв. м., с идентификатор №*****, находящ се в [населено място], при квоти: 3,51% за С. М. и 96,49% за Д. Д..

ОСЪЖДА С. П. М. да заплати на Д. С. Д. сумата 1929,80 (хиляда деветстотин двадесет и девет лева 0,80) – разноски по делото за касационната инстанция.

ОСЪЖДА Д. С. Д. да заплати на С. П. М. сумата 45,63 лева (четиридесет и пет 0,63) за адвокатско възнаграждение пред касационната инстанция.

Решението не подлежи на обжалване.